

TOMÁŠ VANĚK

Kdo spí, jakoby jedl

Retrospektiva a Particip č. 222

22. 2. – 16. 4. 2021

hunt kastner

Můžeme položit rovnítko mezi pestrou uměleckou prací Tomáše Vaňka a participy? Unifikující novotvarem označujícím murály, objekty, akce, zvukové pieces, ad. liší se jen čísla? Co se za touto disciplinovanou redukcí skrývá? Výstava v galerii hunt kastner nabízí dobrý podklad pro zodpovězení této otázky, poněvadž je první Vaňkovou retrospektivou. Retrospektivou ne absolutně vyčerpávající, ale úplnou retrospektivou všech jeho participů nesoucích čísla 1 až 221. Vystaveno je zde 222 prací, které vznikly v letech 1999-2021.

Při pátrání po původu Vaňkova novotvaru particip se musíme vrátit do let devadesátých, okruhu „vztahové estetiky“ Nicolas Bourriauda (výstava *Traffic*, 1996 a kniha *‘Esthétique relationelle’*, 1998), která dostala později první kritiku i alternativní výklad v práci teoretičky participativního umění Claire Bishop (2012). Bourriaudovo vymezení zdůrazňovalo aspekt umělecké praxe, který nepramení z nějakého mimetického, skladebného či ideového systému (charakteristických pro avantgardu a neo-avantgardu), ale má povahu reaktivní. Je to aktivita, jež si přivlastňuje procesy ve společenských i uměleckých kontextech, odchyluje a přepisuje je. Je to praxe, která alternuje předem dané trajektorie lidských interakcí, přeskládává usazené scénáře vztahů v komunitě, institucích a kulturních prostředích anebo se zmocňuje toho v sociálním životě, co pro umělce a umělkyně nebylo rozeznatelné.

I termín particip, který autor od roku 1999 užívá pro každou svoji práci vznikl apropriací (participace – účast, spoluúčast, zapojení se). Nepřejímá ale toto slovo z prostředí teorie umění, jak by se dnes na první pohled mohlo zdát, ale ze sféry běžného užití slova. Každou svoji aktivitu autor vkládá do pre-existujícího herního scénáře každodenních vztahů. Particip je způsob, jak poezie může parazitovat na zavedených společenských kódech, „infikovat je“ a tím pozměňovat. Oproti přístupům vycházejícím z kritiky, autor nemusí ověřovat oprávněnost pozice, z níž jedná, je přiznaným spoluaktérem. Particip přiznaně deklaruje, že je parazitující součástí myšlení i trávení společenského tělesa. Covid v monumentálním skle proměnil čtení užitečnosti a škodlivosti parazitů v lidském těle, jež věda už dlouho znala. Bez bakterií a virů, které lidově vnímáme jako cizorodé, by tělo nepřežilo a z pohledu vývoje organismů na zemi je ono tím velmi křehkým malým novorozencem na planetě historicky obývané participujícími bakteriemi a viry.

Particip je vykonán na konkrétním místě, má dočasnou povahu, může být opakován nebo vystavován ve formě dokumentace. Pro retrospektivu jsme se rozhodli zvolit jednotné médium – gif – adekvátní pro dostupnost výroby, snadnou šířitelnost i koncentraci času, jež vychází vstříc divákovi. Je to ten nejjednodušší prostředek, jak sjednotit pohyblivý obraz (video) a statický obraz (fotografii), protože gif umožňuje snadnou animaci statického obrazu. Autor jednotlivé participy od počátku dokumentoval pomocí obrazu a lapidárního popisu akce. Kombinace obou je motivována čirou nutností, protože obraz sám by pro diváka nebyl pochopitelný, respektive nabízel by příliš mnoho variant identifikací, zatímco text sám by eliminoval mimetickou úplnost výpovědi obrazu. Kombinace obou odpovídá „byrokratické“ poetice, kterou konceptuální umění angažovalo pro dosažení maximální přesnosti prezentačních dokumentů.

Starší popisy participů jsou formulovány v první osobě a hlavní místo v nich má akce. Novější připomínají černé divadlo. Vymizel z nich původce děje, postrádají i sloveso, které by mohlo prozradit osobu či rod. Černé divadlo je bílá magie založená na ovládnutí sil i optiky plné klamů a iluzí. Čteme vyprávění o odkloněných stavech předmětů, rekvizitách oživaných jejich vlastní vůlí. A v běhu času pozorujeme, jak se dřívější spoluaktér mění v Houdiniho, převléká se do černého, aby zmizel a pódium přenechal záhadně se chovajícím věcem.

Vít Havránek

Tomáš Vaněk (* 25. července 1966 Počátky) je český výtvarník, vysokoškolský pedagog, a v současné době rektor Akademie výtvarných umění v Praze. V letech 1990 až 1997 vystudoval Akademii výtvarných umění v Praze pod vedením prof. Jiřího Sopka a prof. Vladimíra Kokolii. Na českou výtvarnou scénu vstoupil v polovině 90. let 20. století. V letech 1996–2002 byl členem uměleckého seskupení BJ (Bezhlavý jezdec), spolu s Josefem Bolfem, Jánem Mančuškou a Janem Šerýchem, a od roku 1999 působil v rámci PAS – produkce aktivit současnosti (spolu s Jiřím Skálou a Vítem Havránkem). Se skupinou BJ mimo jiné inicioval program pro vývěskovou vitrínu v ulici Komunardů v pražských Holešovicích, jejímž smyslem bylo konfrontovat umělecké postupy s každodenním provozem ulice. Bezprostředními komunikačními experimenty v reálných podmínkách se Vaněk zabývá dodnes. V roce 2001 Vaněk získal renomovanou Cenu Jindřicha Chalupického pro umělce do 35 let. Na přehlídce finalistů ceny ve Veletržním paláci prezentoval sprejované reinterpretace kreseb Josefa Lady. Absolvoval tvůrčí pobyty v San Francisku (2002), Vídni (2003), Berlíně (2003), Londýně (2004) a New Yorku (2006). Svými díly je zastoupen ve státních i soukromých sbírkách. V roce 2010 vystavoval na Evropském bienále současného umění *Manifesta 8* ve španělské Murcii. Aktuální výstava Tomáše Vaňka, *Kdo spí, jakoby jedl*, je jeho třetí samostatnou výstavou v galerii hunt kastner.